

QASHQADARYO VILOYATIDA TURISTLAR OQIMINI SIMULYATSIYA QILISH ORQALI INFRATUZILMANI RIVOJLANTIRISH

N.J.Toshev

Qarshi davlat universiteti
Turizm va marketing kafedrası
mustaqil tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14603134>

Annotatsiya. Ushbu maqolada turizm aglomeratsiyani optimal joylashtirishni zamonaviy modellar asosida takomillashtirish yo'llari va Qashqadaryo viloyatida turizm aglomeratsiyalarini optimal joylashtirishga ta'sir etuvchi omillar yoritilgan hamda viloyatda turistik aglomeratsiyalarni rivojlantirishda ichki va tashqi sayyohlar talabini o'rganish zarur. Mahalliy va xalqaro sayyohlar oqimini jalb qilish uchun marketing strategiyasini shakllantirish va turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilish jarayonlari yozilgan.

Kalit so'zlar. optimal joylashtirish, turizm aglomeratsiya, zamonaviy modellar, Mahalliy va xalqaro sayyohlar, turizm xizmatlarini diversifikatsiya.

Kirish. Qashqadaryo viloyatining asosiy tabiiy resurslari va diqqatga sazovor joylari tog'lar, ko'llar va o'rmonlardan iborat. Bu hududda joylashgan Kitob-Qarshi tog' tizmasi, *Hisor qo'riqxonasi* kabi joylar turistlar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Bunday joylar ekoturizm va tabiiy landshaftlar asosida rivojlantirilishi mumkin. Hisor tog'lari ekoturizm va ekstremal turizm uchun mos bo'lib, bu turizmni rivojlantirishga yordam beradi. Qashqadaryo viloyatida qadimiy tarixga ega joylar, masalan, *Shahrisabz* va uning atrofi, Amir Temur davri yodgorliklari, *Dorut-Tilovat*, *Dorut-Saodat* majmualari mavjud. Bu tarixiy joylar turistlarni jalb qilishda katta ahamiyatga ega. Shahrisabz Amir Temur davridagi arxitektura yodgorliklari bilan butunjahon madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan va bu hududning turizm salohiyati yuqori.

Qashqadaryo viloyatida qo'llanishi, **Shahrisabz va Kitob-Qarshi hududlarida turistlar oqimini simulyatsiya qilish orqali infratuzilmani qayerda rivojlantirish eng samarali ekanligini prognoz qilish mumkin.** Qashqadaryo viloyati Turizm boshqarmasi samaradorligini oshirish hamda maqsadli ko'rsatkichlarga erishish harakatlar dasturi bo'yicha 2022-2023-yil davomida amalga oshirilgan ishlar (1-jadval) ko'rsatilgan.

1-jadval

Qashqadaryo viloyatida turistlar oqimini simulyatsiya qilish orqali infratuzilmani rivojlantirish

T/r	Asosiy mezonlar	O'lchov birligi	2022-yil ko'rsatkichi	2023-yil		
				reja	amalda	%
1	Xorijiy sayyohlar tashrifini tashkil etish.	ming nafar	53	210	222,3	105,9
2	Turizm xizmatlari eksporti hajmi ko'rsatkichlarigi erishish.	mln aqsh dollari	11,3	42,0	44,9	106,9

3	Mahalliy sayyohlar oqimini oshirish	ming nafar	1485	1822	2108,8	115,7
4	Joylashtirish vositalari faoliyatini yo'lga qo'yish.	birlikda	277	31	32	103,2
5	Yangi turoperator va turagentlar faoliyatini yo'lga qo'yish	birlikda	23	4	13	325,0
6	Turistik axborot markazlarini tashkil etish	birlikda	3	3	4	133,3
7	Tashkil etiladigan sanitariya-gigiyena shaxobchalari soni	birlikda	547	50	79	158,0
8	Wi-fi nuqtalari tashkil etiladigan turizm obyektlari soni	birlikda	53	40	69	172,5
9	Yo'l belgilari o'rnatiladigan turizm obyektlari soni	birlikda	55	20	63	315,0
10	Turizm sohasida tadbirkorlar tomonidan amalga oshiriladigan investitsiya loyihalari soni	birlikda	86	84	90	107,1
11	Turizm va yondosh sohalarda yaratilgan ish o'rinlari	nafarda				
12	Turistik toifadagi transport vositalari	birlikda	33	35	40	114,3
13	Davlat-xususiy sheriklik tamoyili asosida tashkil etiladigan turizm obyektlari soni	birlikda	2	6	11	183,3
JAMI:			2628,3	2347	2777	118

1-jadvaldagi ko'rsatkichlar bo'yicha 2022 va 2023 yillarning rejali va amaldagi natijalarini tahlil qilganda, **Xorijiy sayyohlar tashrifi:** 2023 yilda xorijiy sayyohlar tashrifi 210 ming nafar rejalashtirilgan bo'lib, amalda bu ko'rsatkich 222,3 ming nafarga yetgan va bu rejaga nisbatan 105,9% ni tashkil etgan. O'sish sezilarli darajada bo'lib, xorijiy sayyohlar oqimi ortgan. Rejada 42 mln AQSh dollari miqdorida eksport hajmi ko'rsatilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 44,9 mln AQSh dollariga yetgan, ya'ni rejaga nisbatan 106,9%. Bu turizm xizmatlari eksportida ham ijobiy dinamikani ko'rsatadi. **Mahalliy sayyohlar oqimi,** 2023 yilda mahalliy sayyohlar oqimi bo'yicha reja 1822 ming nafar bo'lgan, amalda esa 2108,8 ming nafarni tashkil qilgan. Bu 115,7% ni tashkil etib, mahalliy sayyohlar sonining sezilarli o'sishini ko'rsatadi. **Joylashtirish vositalari faoliyati,** rejada 31 ta joylashtirish vositasi ochilishi rejalashtirilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 32 birlikni tashkil etgan va rejaga nisbatan 103,2% ni tashkil qiladi. Rejada 4 ta yangi turoperator va turagentlar faoliyati yo'lga qo'yilishi rejalashtirilgan bo'lsa, amalda 13 ta turoperator faoliyatini boshlagan, bu esa reja

ko'rsatkichidan ancha yuqori (325%). Rejalashtirilgan 3 ta axborot markazidan 4 tasi tashkil etilgan bo'lib, rejaga nisbatan 133,3%ni tashkil qilgan. Rejada 50 ta yangi sanitariya-gigiyena shaxobchasi tashkil etilishi rejalashtirilgan bo'lsa, amalda 79 ta tashkil etilgan. Bu 158% ni tashkil etib, sanitariya infratuzilmasida yaxshi o'sish kuzatilgan. Rejada 40 ta Wi-Fi nuqtasi tashkil etilishi rejalashtirilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 69 taga yetgan, ya'ni rejadan 172,5% yuqori. Rejada 20 ta yo'l belgisi o'rnatilishi kutilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 63 taga yetgan, ya'ni 315%. Rejada 84 ta investitsiya loyihasi amalga oshirilishi rejalashtirilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 90 taga yetgan va rejaga nisbatan 107,1% ni tashkil etgan. Rejada 35 ta turistik transport vositasi qo'shilishi kutilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 40 taga yetgan va rejaga nisbatan 114,3% ni tashkil etgan. **Davlat-xususiy sheriklik tamoyili asosida turizm obyektlari bo'yicha**, rejada 6 ta obyekt rejalashtirilgan bo'lsa, amalda bu ko'rsatkich 11 taga yetgan va rejaga nisbatan 183,3% ga erishilgan. Jami ko'rsatkichlar bo'yicha tahlil qilishda, amalda 2777 ta natija ko'rsatilib, rejaga nisbatan 118% ga ortish kuzatilgan. Bu ko'rsatkichlar turizm sohasida umumiy o'sishni, innovatsiyalarni joriy qilishni va turizm xizmatlarini kengaytirishni ko'rsatadi. Jumladan, xorijiy va mahalliy sayyohlar soni, investitsiyalar va yangi xizmatlar yaratish bo'yicha yuqori natijalar qayd etilgan. Bu o'sish ko'rsatkichlari mamlakatda turizmni rivojlantirish va infratuzilmani yaxshilash borasida olib borilayotgan faoliyatning samaradorligini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak jarayonini yaratish va simulyatsiya qilish uchun turli xil ma'lumotlar kerak bo'ladi. Ushbu ma'lumotlar agentlarning xulq-atvori, ularning o'zaro ta'siri va atrof-muhitga bo'lgan munosabatlarini to'g'ri modellashtirish imkonini beradi. Quyida **ABM**da ishlatiladigan asosiy ma'lumotlar turlari keltirilgan. ABM-da turli xil agentlar modellashtiriladi. Masalan, turizm sohasida agentlar sayyohlar, turistik obyektlar, mehmonxonalar yoki mahalliy xizmat ko'rsatish punktlari bo'lishi mumkin. Har bir agentning turi va uning funksiyasi aniq belgilanadi. Sayyohlar uchun: demografik ma'lumotlar (yoshi, jinsi, daromad darajasi), sayohat maqsadi, byudjeti, tashrif qilish ehtimoli. Turistik obyektlar uchun: joyning jozibadorligi, xizmatlar sifati, joylashuv, narx va qulaylik darajasi. Mehmonxonalar uchun: joylashuv, xonalarning soni, narxlar, xizmatlar toifasi. Har bir agent qanday qaror qabul qilishi va qanday sharoitlarda o'z xatti-harakatlarini o'zgartirishi belgilanadi. Masalan, sayyohlar diqqatga sazovor joyning masofasi, narxi, sifati va boshqa agentlarning tajribalariga qarab qaror qabul qilishlari mumkin.

References:

1. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida" qonuni 2019-yil 18-iyul, O'RQ-549-son
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. [20.12.2022]. <https://president.uz/oz/lists/view/5774>
3. R.Butler. Tourism Area Life Cycle: Contemporary Tourism Reviews-2006. P.45-46
4. D. Ioannides "Tourism in the Age of Globalisation" 2000. P.90-112
5. Leiper N.Tourism system: an interdisciplinary perspective. Palmerston North, New Zealand: Department of Management Systems, Business Studies Faculty, Massey University, 1990, 289 p

6. Кодиров, Ф. "Protsess razrabotki igrovogo dvijka unity." Scienceweb academic papers collection (2019).
7. Қодиров, Фаррух. "Процесс разработки игрового движка unity." ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш шароитида инновациялар мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
8. Qodirov, Farrux. "Aqli uy" tizimining imkoniyatlari" Scienceweb academic papers collection (2019).
9. Qodirov, Farrux. "Description and performance of the program 3d max studio." ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш шароитида инновациялар мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
10. Qodirov, Farrux. "Gpon texnologiyasi-optik kirish tarmog'i." ахборот-коммуникация технологияларининг ривожланиш истиқболлари мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман маърузалар тўплами (2018).